

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۳/۱۱

تبیین نقش هوشمندسازی شهری در تحقق حکمروایی بهینه؛ مورد شهر تهران

احمد آریامنش

کارشناس ارشد شهرسازی برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

Ahmad_aria_manesh@yahoo.com

چکیده

یکی از اصلی‌ترین موانع فراروی مدیریت شهری به‌خصوص در کلان‌شهرها، چندپارگی مدیریت شهری در عرصه سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی، برنامه‌ریزی، هدایت و نظارت است. مسأله‌ای که امروزه بیشتر در حوزه مدیریت شهری کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران به چشم می‌خورد، تعدد مراجع و نهادهای مختلف مسئول با تأثیرپذیری از قوانین موجود است. این قوانین، با ساختار و چارچوب کاری که بدون توجه به سایر نهادها برای خود تعریف می‌کنند، ضمن ایجاد ناهماهنگی در سیستم مدیریت شهری، مشکلات مختلفی را ایجاد می‌کند که با تشدید مسائل موجود در شهر، در نهایت باعث نارضایتی عمومی می‌شوند. در چنین شرایطی، تقریباً کمتری کسی از جامعه مدیران و صاحب‌نظران شهری باید بر مفید و مطلوب بودن تحقق حکمروایی شهری تردید نماید. از سویی دیگر، حرکت به سمت هوشمندسازی شهری به یک موضوع روز تبدیل شده که به شکلهای گوناگون طرح می‌شود. اما مسأله اصلی آن است که آیا می‌توان از دریچه هوشمندسازی شهری، راهی به بروز و ظهور حکمروایی مطلوب و شایسته شهری در تهران بعنوان تلگوی شهرنشینی ایران یافت؟ مطالعات اسنادی و میدانی (پرسشنامه) با تحلیل‌های نرم افزادی (SPSS) حاکی از آن است که توسعه فعالیتها در فضای مجازی می‌تواند به تحقق مولفه‌ها و ابعاد حکمروایی بهینه شهری بیانجامد.

کلمات کلیدی: شهر هوشمند، حکمروایی بهینه، تهران

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱- مقدمه

امروزه بحث توسعه شهرها به شبکه جهانی نیز سرایت کرده است شهرها و شهرک های جدید هر روز در فضای مجازی ساخته می شوند که مصالح آن ها از خشت و ملات نیست، بلکه بیت های رایانه ای است. این شهرهای الکترونیکی با عنوان شهرهای مجازی شناخته می شدند. در هر لحظه چندین هزار نفر مشغول استفاده از امکانات ارائه شده در این شهرهای مجازی جهت انجام کارهای خود از سراسر جهان هستند. کارهایی مانند خرید، فروش، مسافرت، استراحت، مسابقه و غیره (نقشینه، ۱۳۸۶). در شهر مجازی، خدمات اطلاعاتی بدون هیچ محدودیت زمانی و مکانی ارائه می شود. مفهوم شهر و دولت مقید به ساعت کار اداری، تبدیل به شهر و دولت ۲۴ ساعته در هفت روز هفته می شود و شهروندان در همه ساعات و دقایق روز امکان بهره مندی از خدمات شهری را خواهند داشت (عاملی، ۱۳۸۴: ۱۲۱). شهرها در تعریف عام آن ها مراکز جغرافیایی تجمع انسان ها و خدمات است به همین دلیل است که نحوه چیدمان عناصر شهری و شکل امروزی شهرنشینی برای مردم بسیار آشناست و با آن رابطه ای نزدیک برقرار می کند در نتیجه شهرهای مجازی می توانند مدل بسیار خوبی از تمام اطلاعات و خدماتی باشند که در شهرهای حقیقی وجود دارد. این شهرها را می توان کانون های الکترونیکی نامید که حتی انسان های ساکن کوچک و پس کوچک را نیز بر روی صفحه نمایش رایانه شما به تصویر می کشند (نقشینه، ۱۳۸۶).

ظهور شهر مجازی در درجه اول موجب کاهش "حرکت جمعیت" به عنوان مهم ترین مسأله در شهرهای واقعی می شود و در درجه بعدی "فضا های همزمان" را بدون فرسایش و اصطکاک با یک هندسه موازی امکان پذیر می سازد. در واقع دو فضایی شدن شهر در فضای واقعی و فضای مجازی نوعی "مدیریت کنترل حرکت جمعیت شهری" محسوب می شود که تلاش می کند با عقلانی کردن روند حرکت جمعیت، شهری آرام تر، کم هزینه تر و برخوردار از امنیت شهری و امنیت روانی شهروندان را فراهم سازد. این فضای جدید از یک طرف محصول توسعه سخت افزارها و نرم افزارهایی بود که خلق "واقعیت مجازی" را امکان پذیر می ساخت و از طرف دیگر متاثر از تمایل به رهیدن از "فرسایش های انرژی" در جهان واقعی و اندیشه زندگی در "جهان دیگر" بود (عاملی، ۱۳۸۴: ۱۱۸).

از آن جا که کاربران شهر مجازی در درجه اول باید از "دانش کامپیوتر" و دسترسی به "فضای اینترنتی" برخوردار باشند، پیش نیاز اولیه ظهور شهرهای مجازی فراهم آوردن این دو مکان است (عاملی، ۱۳۸۴: ۱۲۰).

۲- طرح مسأله

در دنیای امروز با پیشرفت علم و تکنولوژی به خصوص پیشرفت گسترده در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات با پدیده ای به نام شهر هوشمند روبه رو هستیم که ایجاد آن مزایای بسیار زیاد و غیر قابل انکاری به دنبال دارد، از جمله نقش مهم واساسی آن در جهت اجرای بند ۱۰ اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی، که عبارت است از «ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضروری» می باشد (پرورش، ۱۳۸۸). مقصود، پیدایش شهری است که در آن بر روی فرصت های خلق شده توسط فناوری اطلاعات و ارتباطات، به منظور افزایش موفقیت و اثرگذاری سرمایه گذاری شده است. (Odendaal, 2003). این شهر یک مفهوم چند بعدی پیچیده شامل عناصر و عوام مختلفی است که باید در آن بسترهای فناوری اطلاعات و ارتباطات لحاظ شده و از سوی مورد حمایت دولت و بخش های خصوصی واقع گردد.

این در حالی است که اگر وضعیت فعلی ایران به لحاظ دارا بودن شهرهای هوشمند بررسی شود می تواند دریافت که حتی کلانشهر تهران به عنوان پایتخت و پیشرفته ترین شهر کشورمان هنوز با استانداردهای یک شهر هوشمند فاصله زیادی دارد؛ هرچند در این زمینه با تصویب دولت الکترونیک و شبکه ملی اطلاعات در مسیر ایجاد شهر الکترونیکی که پیش نیاز شهر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

هوشمند است، گام هایی برداشته شده است.

یکی از اصلی ترین موانع فراروی مدیریت شهری به خصوص در کلان شهرها، چندپارگی مدیریت شهری در عرصه سیاستگذاری، تصمیم سازی، برنامه ریزی، هدایت و نظارت است. شهر، سیستمی باز است که ساختارهای این سیستم هر کدام دارای کارکردهای خاص خود است. این عملکردها و کارکردها در پیوستگی زمانی و فضایی، در حال تغییر و تحول و همچنین در حال تولید مجدد هستند. ولی بایست توجه شود که کل سیستم شهری چیزی فراتر از تمام اجزا، ساختارها، کارکرد و عملکردهای آن است، یعنی اگر ساختارها و عملکردهای یک شهر از هم منفک و تجزیه شوند، پیوند دوباره آنها دیگر شمایل سیستم شهر را ندارد. مسأله ای که امروزه بیشتر در حوزه مددیریت شهری کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران به چشم می خورد، تعدد مراجع و نهادهای مختلف مسئول با تأثیرپذیری از قوانین موجود است. این قوانین، با ساختار و چارچوب کاری که بدون توجه به سایر نهادها برای خود تعریف می کنند، ضمن ایجاد ناهماهنگی در سیستم مدیریت شهری، مشکلات مختلفی را ایجاد می کند که با تشدید مسائل موجود در شهر، در نهایت باعث نارضایتی عمومی می شوند. به طوری که در برخورد این مسائل با ساختار فعلی، نمی توان امیدوی به بهبود داشت (لطیفی، ۱۳۷۸).

اگر افزایش جمعیت شهرها و گسترش آنها به معنای چند برابردن مسائل و مشکلات موجود در شهرها به همراه افزایش درخواست خدمات تلقی شود، اولین نهادی که در این زمینه برای مقابله با مسائل فوق مطرح می شود، نهاد مدیریت شهری است. در واقع تحولات شهری و جمعیت آن در جهان در دو دهه اخیر چالش هایی را برای سیاست مدیریت شهری به وجود آورده است که تا قبل از این، با این چالش ها مواجه نبوده است (UN Habitat, 2009).

زمانی که به چرایی عدم اجرای موفق پروژه ها و حرکت صحیح در مسیر توسعه پایدار در شهرداری کلانشهری چون تهران نگریسته می شود، این مسأله آشکار می شود که ساختار اداری و تشکیلاتی شهرداری چه از درون و چه از برون ساختار پاسخگو و شفاف را ندارد. مدیریت تحت تأثیر متغیرهای متعدد بوده و در اخذ تصمیمات فرایند کارشناسی، کار گروهی، ترسیم چشم انداز، رعایت قانون، منافع عمومی و ... به ندرت وجود دارد. با تمامی چالش های مذکور شهروندان و فشار اجتماعی شهرداری را بر آن می دارد که قدم در عرصه توسعه هوشمندسازی و سرعت بخشی به امور و دستیابی به اطلاعات قابل استفاده و مدیریتی بگذارد. اما شهر هوشمند شهری است که تکیه بر داده های باز، اشتراک گذاری اطلاعات، سیستم یکپارچه و مستقل، شفاف سازی، رعایت حریم خصوصی و پاسخگویی دارد.

در چنین شرایطی، تقریباً کمتری کسی از جامعه مدیران و صاحب نظران شهری باید بر مفید و مطلوب بودن تحقق حکمروایی شهری تردید نماید. از سویی دیگر، حرکت به سمت هوشمندسازی شهری به یک موضوع روز تبدیل شده که به شکلهای گوناگون طرح می شود. اما مسأله اصلی آن است که آیا می توان از دریچه هوشمندسازی شهری، راهی به بروز و ظهور حکمروایی مطلوب و شایسته شهری یافت؟ لذا پژوهش حاضر روی کار آمده است و در پی تبیین نقش ظهور مختصات شهر هوشمند در پیاده سازی اصول و معیارهای حکمروایی شهری است.

۳- روش شناسی پژوهش

نوع پژوهش؛ این پژوهش از نظر ماهیت از نوع پژوهش های ترکیبی و از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی است که به روش توصیفی- تحلیلی و بر پایه راهبرد پیمایش انجام خواهد شد. اما مقصود از ترکیبی آن است که هم روش کمی و هم روش کیفی به فراخور نیاز مورد استفاده خواهد بود. البته ماهیت کمی، ماهیت غالب آن است هر چند در بخشی از این پژوهش، از شیوه کیفی (تحلیل محتوا) استفاده می شود. تحقیق حاضر به روش اکتشافی، توصیفی و تحلیلی انجام خواهد شد. ابزار گردآوری اطلاعات نیز بر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

اساس اقداماتی از جمله بررسی و مطالعات کتابخانه‌ای، مطالعات اسنادی، تکمیل پرسشنامه نخبگان و مسئولین مرتبط، بررسی نشریات و مجلات و اسناد منتشرشده در رابط با موضوع تحقیق و ... غیره خواهد بود و جهت بستن چهارچوب مباحث و مبانی نظری تحقیق از تمام ابزارهای قید شده استفاده خواهد شد.

روش انجام پژوهش؛ با توجه به ماهیت تحقیق پیش‌رو و ساختار آن، ترکیبی از روش‌های پیمایشی، مطالعات اکتشافی، اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده خواهد شد. گردآوری داده‌ها با استفاده از روش پرسشنامه صورت می‌گیرد. به موازات آن برای جمع‌آوری سوابق تجربی و نظری موضوع از روش اسنادی و مطالعات کتابخانه‌ای استفاده می‌گردد.

بدین صورت، در ابتدا به کمک منابع، کتاب‌ها، مقاله‌های علمی و پژوهش‌ها و مطالعات موجود، تلاش دارد مهمترین مشکلات و راه‌حل‌های پیشنهادی را از دل بررسی‌های گذشته استخراج نموده و از شیوه‌های بررسی و نیز دستاوردهای تحقیقات پیشین بهره‌گیرد. سپس برای ارائه پاسخی روشن به پرسش‌های پژوهش، پرسشنامه‌هایی مختلف برای هر گروه از مخاطبان طراحی شده و در بین اعضای جامعه آماری بصورت نمونه توزیع خواهد شد. در مجموع، روش تحقیق توصیفی و تحلیلی برای این پژوهش برگزیده شده است. توصیف داده‌های موجود و تحلیل آن‌ها با استفاده از ابزارهای تحلیلی و نرم افزارهای کمک تحلیلی در این پژوهش مورد نظر می‌باشد.

در تنظیم پرسشنامه از طیف لیکرت استفاده شده است. این طیف از پنج قسمت مساوی (خیلی کم، کم، متوسط/تاحدودی، زیاد، خیلی زیاد) که میزان موافقت و مخالفت مدیران و کارشناسان مربوط به طرح‌های توسعه شهری تهران با سوالات مطروحه نشان می‌دهد.

جامعه آماری؛ به دلیل تخصصی بودن موضوع، جامعه آماری شامل دو گروه "مدیران ارشد و اجرایی مدیریت شهری تهران" و "متخصصین مدیریت شهری" می‌باشد که به منظور ارائه تصویری واقعی تر و تحلیل مورد قبول تر از شرایط موجود، این گروه‌ها به عنوان جامعه هدف انتخاب شده‌اند. همچنین تعدادی از مدیران نهادهای دولتی شامل عناصر دولت مرکزی در سطوح ملی، شامل شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و استانداری، سازمان برنامه و بودجه، نیز برای تکمیل پرسش نامه انتخاب خواهند شد.

روش نمونه‌گیری؛ برای نمونه‌گیری، استفاده از شیوه گلوله برفی در دستور کار بوده است که یک روش غیر تصادفی است و توسط محققان برای شناسایی افراد بالقوه در مطالعاتی که یافتن افراد یا موضوع مورد بررسی دشوار است و به یک گروه بسیار کوچک محدود می‌شود مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش مانند زنجیر عمل می‌کند و شبیه این حالت است که یک نفر شما را به افراد دیگری با همان موضوع یا صفت معرفی می‌کند و سپس پژوهشگران به مشاهده و بررسی افراد معرفی شده می‌پردازند و این روند تا زمانی که به تعداد کافی از افراد دست یابیم ادامه دارد.

حجم نمونه؛ با توجه به تخصصی بودن موضوع و اینکه حجم جامعه به صورت دقیق مشخص نیست و تنها می‌توان برآوردی از حجم جامعه ارائه نمود، لذا انتخاب یک حجم نمونه دقیق دشوار به نظر می‌رسد. برای این کار از قوانین راسکو^۱ که برای تعیین حجم نمونه پیشنهاد داده است، استفاده می‌شود:

حجم نمونه‌های بیشتر از 30 و کمتر از 500 برای اکثر پژوهش‌ها مناسب هستند.

در جایی که گروه‌های نمونه باید به گروه‌های فرعی شکسته شوند، حداقل حجم نمونه 30 برای هر طبقه لازم است.

در پژوهش چند متغیره (شامل تحلیل رگرسیون چند متغیری)، حجم نمونه باید چند برابر (ترجیحاً ده برابر یا بیشتر) از

¹ Roscoe

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

متغیرهای مورد مطالعه باشد.

- برای پژوهش تجربی ساده با کنترل آزمایشی شدید، پژوهش موفق با نمونه هایی به کوچکی 10 تا 20 نیز میسر است. با توجه به نوع سؤالات، تحقیق مورد نظر به عنوان یک قاعده کلی، معمولاً حجم نمونه بین 30 و 500 کارآمد است (سکاران، ۱۳۸۸: ۳۳۴-۳۳۵).

در مجموع برای این پژوهش، حجم نمونه صد (۱۰۰) تایی از متخصصان، مدیران و صاحبان نظران حوزه مربوطه این پژوهش انتخاب شده است.

۴- پیشینه و مبانی نظری

۴-۱- پیشینه

۴-۱-۱- پیشینه ظهور شهر الکترونیک و هوشمند

اولین اقدام کلان و اساسی جهت ایجاد دولت الکترونیک در جهان، به برنامه‌ی توسعه فناوری اطلاعات سنگاپور در سال 1992 میلادی معطوف می‌گردد؛ پس از آن در سال 1993 میلادی، پروژه توسعه زیر ساختار ملی آمریکا جهت گسترش زیرساختار فناوری اطلاعات و ارتباطات، تدوین و راه اندازی شد؛ کشور کره جنوبی نیز در این سال، طرح توسعه زیر ساختار ملی فناوری ارتباطات و اطلاعات خود را ارائه و آماده اجرا کرد. کشورهایمانند ژاپن، تایوان و انگلستان نیز در طی سالهای 1993 و 1996، برنامه‌های کلانی را در این زمینه دنبال نموده‌اند. تاریخ دقیقی از زمان ایجاد شهرهای الکترونیک در دسترس نیست؛ اما می‌توان اذعان داشت که طرح ایجاد این شهرها به زمان ایجاد و توسعه دولت الکترونیک در جهان مرتبط می‌باشد. به همین دلیل می‌توان دهه‌ی 1990 میلادی را سرآغاز رویکرد الکترونیکی شدن برخی کلان شهرها دانست (کیا، ۱۳۸۶: ۶). در سالیان اخیر بیش از 400 شهر و شهرک هوشمند الکترونیکی در نقاط مختلف دنیا احداث شده و مورد بهره برداری قرار گرفته است (نائری طوسی، آجیلیان ممتاز، ۱۳۹۲: ۷).

برترین شهر الکترونیکی جهان، شهر سئول از کشور کره جنوبی می‌باشد، که 500 نوع خدمات آنلاین در این شهر ارائه می‌شود. راه اندازی این شهر، آلودگی هوا، ترافیک، مصرف سوخت و تصادفات رانندگی را در این شهر ده میلیون نفری، به شدت کاهش داده است. همه‌ی تاکسی‌ها و بیشتر خودروها در شهر به نقشه‌ی الکترونیکی مجهزند و با شناسایی وضع خیابانها و شرایط ترافیکی، مسیر مناسب را انتخاب می‌کنند. از هر پنج خانواده کره‌ای در شهر سئول چهار خانواده به اینترنت با پهنای باند بسیار بالا دسترسی دارند و از هر ده شهروند سئول نه نفر صاحب تلفن همراه هستند. امکان تماشای برنامه‌های تلویزیونی از طریق تلفن همراه و داخل خودروها در شهر سئول از سال‌های قبل فراهم شده است. شهرهای توکیو، سیدنی، میلان، لندن، هلسینکی، کپنهاگ، دوی و دوبلین از جمله شهرهای الکترونیکی جهان می‌باشند (شاهپری، ۱۳۸۳: ۲۴۸).

۴-۱-۲- پیشینه مطالعاتی

جهانی شدن، ابعاد، آثار و پیامدهای آن به عنوان یکی از مهمترین حوزه‌های فعالیت پژوهشگران و دانشوران عصر حاضر، بیش از سه دهه است که در حوزه‌های مختلف موضوعی و سطوح و مقیاس‌های مختلف با شهر، به کانون بحث‌های محققان علوم شهری بدل شده است. در چنین شرایطی، جهان‌شمولی پدیده شهرنشینی در جهان از یکسو و ورود بحث جهانی شدن به علوم شهری از سوی دیگر، موجب شکل‌گیری پاسخ‌ها و نظریات جدیدی در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری شهری شده است. مقاله «فرصتها و چالش‌های حکمروایی کلانشهری خوب در عصر جهانی شدن؛ مطالعه موردی تهران» به منظور بهره-

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مندی شهر-منطقه ها از مزایای مثبت جهانی شدن و کاهش اثرات منفی آن، به ضرورت تجدید ساختار در نظام حکمروایی شهر-منطقه ها در عصر جهانی شدن تاکید دارد. از این رو، چارچوبی مبتنی بر حکمروایی کلانشهری خوب پیشنهاد شده است که پیگیری چهار اصل هنجاری ۱-ارتقای سطح رقابت پذیری شهری، ۲-نقش آفرینی فعال در حوزه دیپلماسی شهری و حکمروایی جهانی، ۳-ارتقای سطح زیست پذیری و عدالت فضایی و ۴-حکمروایی کلانشهری خوب و یکپارچه را مبتنی بر مجموعه ای از رویکردهای نظری پشتیبان به منظور توفیق حکمروایی کلانشهری در عصر جهانی شدن ضروری می‌شمارد. این مقاله که به قلم میثم بصیرت، محمد مهدی عزیزی، اسفندیار زبردست و عباس احمد آخوندی نوشته شد، در بخش پایانی خود به فرصت‌ها، چالش‌ها و دستاوردهای محتمل استقرار چارچوب پیشنهادی حکمروایی کلانشهری خوب در شهر-منطقه تهران اشاره دارد (نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی دوره 17 شماره 1 بهار ۱۳۹۱).

مقاله‌ای با عنوان «نقش قوانین و مقررات در تحقق مدیریت یکپارچه در مجموعه شهری تهران» با هدف بررسی تأثیر قوانین و مقررات شهری بر تحقق مدیریت یکپارچه شهری در مجموعه شهری تهران انجام گرفته است. به این منظور، ابتدا مفاهیم مدیریت شهری و مدیریت یکپارچه شهری بررسی شده و جایگاه قوانین و مقررات در مدیریت شهری بر مبنای ادبیات پیشین مشخص می‌گردد. برای پاسخ دادن به سؤال‌های اصلی تحقیق، از رویکرد آمیخته استفاده شد. در رویکرد آمیخته، با بهره‌گیری از روش‌های مورد پژوهی (کیفی) و پیمایش (کمی) داده‌های مورد نیاز برای تحقیق گردآوری شد. در این مقاله - که به قلم محمد مهدی عزیزی به همراه محمد ابوبی اردکان و نسرين نوری به رشته تحریر در آمده است- داده‌های حاصل از پرسش‌نامه‌های توزیع شده با استفاده از آزمون‌های آماری کولموگروف-اسمیرنوف، t تک نمونه ای و زوجی و تحلیل واریانس (ANOVA) تجزیه و تحلیل گردید. یافته‌های این محققان نشان‌دهنده تأثیر قوانین و مقررات بر مدیریت یکپارچه شهری در وضعیت موجود و وضعیت مطلوب، و شکاف معنی دار میان وضعیت موجود و مطلوب است. همچنین این یافته‌ها نشان دهنده تأثیر عوامل عملکردی، ساختاری و سازمانی بر مدیریت یکپارچه شهری در وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و شکاف معنی دار میان وضعیت موجود و مطلوب است. پژوهشگران در انتهای مقاله، به بحث در مورد اهمیت قوانین و مقررات در مدیریت یکپارچه شهری پرداخته و راهکارهایی شامل ایجاد نظام مدیریت مجموعه شهری تهران و کاستن از تفرق سیاسی و عملکردی موجود، تدوین قانون ویژه مدیریت و برنامه ریزی مجموعه شهری تهران و به کارگیری یک رویکرد جامع در تدوین قوانین شهری، ارائه کرده‌اند (آرمانشهر، شماره ۶، بهار و تابستان ۱۳۹۰).

به کوشش گروه پژوهشی حکمرانی و مدیریت شهری در مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران و با قلم نازک نوری و محمد رحیمی، نوشتاری با عنوان «حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر» به مرحله خروجی رسید و منتشر گردید. آنگونه که دانش شهر شماره یازدهم (خردادماه ۱۳۸۹) بیان می‌دارد، حکمرانی خوب شهری عاملی پیوند دهنده میان اصول و ارزشهای حاکمیتی و رویکردهای نوین و انطباقی سازماندهی به حساب می‌آید و با بهره‌گیری از مفاهیم مشارکت، قانونمداری، شفاف‌سازی، انعطاف‌پذیری، وفاق محوری، عدالت، کارآمدی و پاسخگویی، زمینه توسعه پایدار را فراهم می‌آورد. با این تفاوت که تنها، مقوله پایداری در این مفهوم، مورد تمرکز نبوده و زنده نگه داشتن یک شهر هدف اصلی خواهد بود. بدین منظور حکمرانی خوب شهری با تأکید بر شهروند مداری، به راهبری تعامل‌های میان افراد، نهادها و بخشهای خصوصی و عمومی می‌پردازد و در این میان شهرداران، به عنوان رئیس اصلی اجرایی شهر، با توجه به مشارکت اعضای شبکه، ایفای نقش می‌نمایند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهرالکترونیک واقعیت آینده شهرهای سنتی با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و حاصل توسعه دنیای اطلاعات و موج سوم می باشد توسعه چشمگیر فناوری های اطلاعات و ارتباطات و گسترش اینترنت از یک سو و نیاز مدیریت شهری به ایده های نو در اداره شهرها و ضرورت ارتقاء مشارکت شهروندان از سوی دیگر، ما را در برابر دروازه های شهرهای الکترونیک قرار داده است. با تغییر و تحول در ساختار انتقال اطلاعات که سرعت ها و فضاها را درنوردیده است، بسیاری از حرکت ها برای جاری شدن کالا، انرژی و اطلاعات در کالبد شهر از موضوعیت ساقط و امکان دسترسی الکترونیکی شهروندان را به کلیه ادارات، و اماکن درون شهری و اطلاعات مختلف فراهم نموده است. از جمله مهمترین مسائل شهری، مشارکت مردم در اداره امور شهرها ست. فناوری اطلاعات و ارتباطات نه تنها مانع این امر نیست بلکه می تواند موجب ارتقاء مشارکت مردم و تعامل بهتر بین مدیریت شهری و شهروندان در ابعاد مختلف گردد. یکی از مبانی شکل گیری این مشارکت، فراهم کردن دسترسی شهروندان به اطلاعات جامع، کامل، مناسب و به موقع در قالب های متنوع و جذاب است. به این ترتیب شهروندان می توانند از طریق رسانه های دیجیتال مبتنی بر اینترنت و شبکه های کامپیوتری، عقاید، ایده ها، نظرات و آراء خود را در خصوص مسائل مهم و مورد علاقه خود ارائه و پاسخ مناسب و خدمات مناسب را دریافت و با آگاهی از چشم انداز شهر در پیشبرد پروژه های عمومی همکاری و مشارکت نمایند. بررسی مفهوم مشارکت شهروندان در امور شهر الکترونیکی عنوان پژوهی است که در همین باره به قلم تحریر درآمده است. در پژوهش دکتر احمد پوراحمد، صابر محمدپور و محمدحسین بوچانی روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و شیوه جمع آوری اطلاعات مبتنی بر شیوه کتابخان های واسنادی است. هدف از این تحقیق آن گونه که در سال دوم فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی در شماره چهارم بیان شده است، بررسی ارتباط بین شهر الکترونیک، گسترش زیرساخت ها، با مفهوم مشارکت در راستای تسهیل فرایند مدیریت شهری است (پوراحمد و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۰۵-۱۱۷).

۴-۲- مبانی نظری

شهر هوشمند را می توان حاصل گسترش خدمات الکترونیک و گسترش فعالیتها در فضای مجازی شهری قلمداد نمود. در بسیاری از منابع، از شهر الکترونیک و شهر هوشمند به عنوان مفاهیمی یکسان در کنار هم توسط پژوهشگران استفاده شده است.

رشد هوشمند شهری یعنی توسعه حساس نسبت به محیط زیست با هدف کاهش وابستگی به حمل و نقل ماشینی، کاهش آلودگی هوا و کارآمدتر کردن سرمایه گذاری در زیرساختها. رشد هوشمند یک توسعه برنامه ریزی شده است که از فضاهای باز و زمین های کشاورزی محافظت می کند، جامعه را احیا می سازد و گزینه های حمل و نقل بیشتری را فراهم می سازد. توجه زیادی به تراکم بالاتر و کاربری مختلط با دسترس مناسب و حمل و نقل آسان دارد. تئوری رشد هوشمند یک تئوری حمل و نقل برنامه ریزی شهری است که روی رشد در داخل شهر تمرکز می کند و در مقابل پراکندگی، روی فشرده سازی شهر تاکید دارد و طرفدار کاربری های فشرده، حمل و نقل محور و دوستدار پیاده روی و دوچرخه سواری است. دکتر ساموئل استالی پژوهشگر در زمینه رشد هوشمند شهری این تئوری را اینگونه تعریف میکند: «رشد هوشمند شهر یک سعی جدید است، مانند یک لگام و افسار کنترل برای منطقی کردن گسترش و توسعه شهرها و مدیریت رشد هوشمند شهری روشهای اعمال اینگونه کنترلهاست» (ملکی و دیگران، ۱۳۹۲: ۶). رشد هوشمند به دنبال محدود کردن رشد نیست بلکه سعی در وفق دادن مسأله به مسائل محیطی و اقتصادی و اجتماعی دارد. اهداف این تئوری این است که مردم را آگاهی دهد که چگونه توسعه می تواند کیفیت زندگی را ارتقا بخشد. اصول ده گانه رشد هوشمند شهری در زیرآمده است:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- ایجاد دامنه ای از گزینه ها و فرصتهای انتخاب مسکن
 - ایجاد واحدهای همسایگی
 - تشویق همکاری محلی و گروههای ذینفع در تصمیمات مربوط به توسعه
 - کاربری زمین مختلط
 - بهره گیری از طراحی ساختمانهای فشرده
 - پرورش جوامع جذاب و خاص همراه با یک حس مکانی قوی
 - نگهداری از فضای باز، زمینهای کشاورزی، زیباییهای طبیعی و نواحی طبیعی حساس و حیاتی
 - اتخاذ تصمیمات قابل پیشبینی، منصفانه و از لحاظ اقتصادی به صرفه
 - تقویت و هدایت توسعه به سمت جوامع کنونی
 - فراهم آوردن گزینه های متنوع حمل و نقل
- رشد هوشمند شهری دارای مزایایی است از جمله آنها در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱: مزایای رشد هوشمند شهری

ابعاد	اقتصادی	اجتماعی	محیطی
مزایا	- هزینه های توسعه را کاهش می دهد. - هزینه خدمات عمومی را کاهش میدهد. - حمل و نقل موثرتر. - صنایعی را که به کیفیت محیطی بیایا وابسته اند حمایت مینماید (توریسم، کشاورزی و غیره).	- گزینه های حمل و نقل و قابلیت حرکت را مخصوصاً برای غیر رانندگان توسعه میدهد. - همبستگی اجتماعی. - صنایع فرهنگی منحصر به فرد را حفی می نماید (مکان های تاریخی، همسایگی تجاری و غیره). - عملیات فیزیکی و سلامتی را افزایش می دهد.	- حفظ فضای سبز و سکونتگاهها. - کاهش آلودگی هوا. - افزایش بازده انرژی. - آلودگی آنها را کاهش میدهد. - اثر جزایر گرمایی را کاهش می دهد.

منبع: رهنما، عباسزاده، ۱۳۸۷: ۵۴

اگرچه کاربرد مفهوم حکمروایی شهری از اواخر دهه ۱۹۸۰ و از آفریقا آغاز گردید، اما برایان مک لالین اولین نظریه پردازی است که در سال ۱۹۷۳ به این دو مفهوم پرداخته است. از نظر او «حکومت مجموعه ای از نهادهای رسمی و حقوقی با قدرت قانونی است. اما حکمروایی نوعی فرایند است. این فرایند متضمن نظام به هم پیوسته ای است که هم حکومت و هم اجتماع را در بر می گیرد. حکومت شهری مبین رویکرد سنتی به اداره شهرها و مدیریت شهری و کلان شهری است و بیشتر به مناسبات حکومت مرکزی با شهرداری ها و سازمانهای رسمی و حکومتی پرداخته و بر روابط عمومی بین آنها تأکید دارد».

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

حکمروایی شهری ، طبق تعریف مرکز اسکان بشر سازمان ملل (هابیتات) ، عبارت است از مجموع روشهای برنامه ریزی و مدیریت امور عمومی شهر از جانب افراد ، نهادهای عمومی و نهادهای خصوصی . فرایند مستمری است که از آن طریق ، منافع متضاد یا متعارض با هم همراه شده و به یک کنش همکاری روی آورده می شود. بنا به این تعریف ، حکمروایی شهری نهادهای رسمی و همچنین اقدامات غیررسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان را در بر می گیرد.

در تعریف حکمروایی توسط بانک جهانی (۱۹۹۵) چنین آمده است : «حکمروایی مجموعه ای از روشهای فردی و نهادی ، عمومی و خصوصی است که امور مشترک مردم را اداره می کند. حکمروایی فرایندی پیوسته است که از طریق آن منافع متضاد یا متنوع را همساز نموده و اقدام همکاری جویانه اتخاذ می گردد. حکمروایی شامل نهادهای رسمی و نظام هایی است که برای تضمین رعایت قانون ، قدرت پیدا کرده اند، همچنین قراردادهای غیررسمی که مردم و نهادها بر سر آن توافق نموده یا درک می کنند که به نفع آنها است.»

در گزارش کمیسیون حاکمیت جهانی که نقل قول بالا از آن اخذ شده ، حکمروایی به این صورت تعریف شده است : «مجموعه بسیار وسیعی از روشها که اشخاص و موسسات هم در بخش خصوصی و هم در بخش دولتی با آنها به اداره امور مشترک خود می پردازند» خدماتی که دولت ها [حکومت ها] برای شهروندان فراهم می سازند تا در آن محیط ، شهروندان قادر به فعالیت باشند.»

با این اوصاف حکمروایی شهری یعنی اثرگذاری همه ارکان اثرگذار شهری بر مدیریت شهر، با تمام ساز و کارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، نه اینکه عرصه های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط عرصه دولتی اختیار دار آن دو باشد.

اهداف کلان حکمروایی شهری به شرح زیر تدوین شده اند:

- بازساخت جامعه مدنی برای تقویت و اعتلای بیشتر سازمان ها ، نهادها و جوامع محلی
- کاهش فقر و جدایی گزینی های اجتماعی ، قومی و فرهنگی در شهرها
- افزایش مشارکت و مداخله افراد و صاحبان منافع در فرایندهای سیاسی درون شهرها

حکمروایی شهری به طور خاص تر نیز اهداف عملیاتی زیر را دنبال می کند:

- کاهش فساد
- بهبود کیفیت معاش و افزایش امکان زندگی برای همه شهروندان
- حفظ دموکراسی
- ایجاد فرصت و امکان برای مردم به منظور نشان دادن خواسته ها و آمالشان در زندگی
- اعتلای امنیت ، برابری و پایداری

در چارچوب اهداف فوق، حکمروایی شهری در پی آن است تا نقش دولت را در حد هماهنگ کننده و پاسدار قوانین محدود کند و از دخالت مستقیم آن در تصمیم گیری ها ، اداره و اجرای امور مربوط به زندگی روزمره مردم بکاهد.

دو مفهوم حکومت شهری و حکمروایی شهری، دو سر یک طیف بوده و مبین نگرش ها و الگوهای بسیار متفاوت و متمایزی هستند که هر یک شکل و فرایند متفاوتی از مدیریت شهری را پدید می آورند. در حکمروایی شهری شهرداران نقش رئیس اصلی اجرایی شهر را بر عهده دارند که قدرت آنها متکی به آرای مستقیم یا غیرمستقیم مردم از طریق شوراهای شهر و منتخب مردم است. مشارکت مردم در اداره ، ساماندهی شهر و اقدام های اجرایی اساس حاکمیت شایسته شهری است . همچنین مردم

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

با انتخاب نمایندگان شوراهای شهری و محلی در حاکمیت شهری حضور غیرمستقیم می یابند و به این ترتیب حاکمیت شایسته شهری شکل می گیرد.

حکومت و حکمروایی دو الگوی متفاوت در شیوه اداره شهرها هستند. تفاوت این دو ایده در میزان قدرت، نفوذ و صلاحیت سه عنصر دولت، بخش خصوصی و بخش مردمی (جامعه) در جامعه شهری است. حکمروایی به روش، شیوه یا نظام مدیریتی اشاره دارد که مرز بین سازمانها و بخش های عمومی و خصوصی را نفوذ پذیر کرده است. ماهیت حکمروایی در ارتباط متقابل و کنش و واکنش بین و درون نیروهای حکومتی و غیرحکومتی است. حکمروایی به شفاف سازی اختلافات بین دولت، بازار و جامعه مدنی و ایجاد ساز و کارها و فرایندهایی برای برنامه ریزی راهبردی، تصمیم گیری و اجرا و نیز به ایجاد ترتیباتی برای مسئولیت پذیری در انجام کارها اشاره دارد. حکمروایی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت کنندگان اطلاق می شود. در واقع این اصطلاح «رابطه» و نه «دستگاه» را توصیف می کند. برخلاف حکومت، ایده حکمروایی بخش های عمومی، خصوصی و داوطلبانه را در بر می گیرد.

حکمروایی شهری، اعتقاد به اصل «شهروند» و «حقوق شهروندی» و «شهروندمداری» و تعریف درست آنهاست. می دانیم که منشأ قدرت و مشروعیت در حکمروایی شهری، تمام «شهروندان» و حضور آنها در همه صحنه ها و ارکان «جامعه مدنی» است از شاخصه های شکل گیری و گسترش این عرصه، انتقاد کردن، انتقادپذیری و پاسخگویی به مطالبات و انتقادات است که در حقیقت، رکن اصلی و اساسی و پایداری آن ارکان به شمار می آید.

بنابراین تهدیدهای حکمروایی شایسته شهری عبارت است از: انحصار طلبی نهادهای سیاسی، عدم اطلاع رسانی و محدودیت بنگاههای خبری و رسانه ای، نفوذ نهادهای قومی و محلی در مراجع تصمیم سازی و تصمیم گیری، سوء استفاده ها و فساد مالی و نفوذ صاحبان قدرت.

حوزه های عملکرد و فعالیت نظام حکمروایی شهری را می توان شامل پنج حوزه زیر دانست:

۱- عملکردهای اداری: افزایش ظرفیت حرفه ای، نوآوری، تقویت و سازماندهی مجدد سازمان و گسترش برنامه های آموزشی

۲- مدیریت مالی: استقرار یک نظام کارآمد و شفاف مبادلات بین سطوح مختلف دولت و برقراری سازو کارهای انگیزشی و تجهیز منابع مالی محلی

۳- ارائه خدمات عمومی: بهبود در ارائه کارآمد خدمات، نهادسازی برای هماهنگی مؤثرتر بین سطوح مختلف دولت و گزینه های جدید برای ارائه خدمات، مانند تأمین منابع بیرونی و خصوصی سازی

۴- تشدید توسعه بخش خصوصی: اجرای ترتیبات لازم برای ترویج و پرورش سرمایه گذاری خصوصی محلی، فعال سازی مشارکت بخش خصوصی در سیاستگذاری و خدمات در سطح محلی و مسؤلیت پذیری بیشتر در قبال نیازهای بخش خصوصی

۵- مشارکت در تصمیم های محلی و منطقه ای: توسعه گزینه های اعلام خواسته های محلی، برنامه ریزی مشارکتی و سازوکارهای مشورتی.

تحقق و عملیاتی شدن این ویژگیها در گرو اصلاحات سازمانی و اجرایی چندگانه است، شامل: استقرار شیوه نو و جدید در رهبری؛ به کارگیری نیروهای حرفه ای تر در کارهای اجرایی؛ افزایش درآمد و مالیات؛ مشارکت قدرتمندتر در انتخاب عمومی.

از نظر بوئینگر (۱۹۹۱) سه بعد برای حکمروایی قابل تصور است؛ فنی، سیاسی و نهادی. هارفام و بوئینگ (۱۹۹۷) بعد فرهنگی را نیز به این ابعاد اضافه می کند (جستارهای شهرسازی، ۱۳۸۶: ۷۳).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بعد فنی: فرایند انجام خدمات شهری از نگاه مدیریتی به طور سنتی با وجوه فنی مورد توجه قرار گرفته است. این بعد از نظر بوئینگ (۱۹۹۱) به محدودیتهای تحمیل شده بر منبع طبیعی، سطوح آموزش، مهارتهای نیروی انسانی و ظرفیت صنعتی هر شهر معین اشاره دارد. اصلی ترین مشخصه بعد فنی، عبارت است از رشد اقتصادی حاصل از عملکرد حکمرانان.

بعد سیاسی: بعد سیاسی با بعد فنی پیوند نزدیکی دارد؛ سیاستهای اجتماعی و اقتصادی برای یک اجتماع معین را نمی توان بدون درک فرایندهای تصمیم گیری در آن ملاحظه نمود. از نظر پاتر و تامس (۱۹۹۲) این فرایندها همان روابط قدرت در درون و میان کنشگران و نهادهای سیاسی است. بانک جهانی بین بعد سیاسی و فنی تمایز قایل است؛ این رویکرد با انگاره توسعه اقتصادی محض (بعد فنی) مخالف است و در مقابل، بر مشارکت شهروندان تاکید دارد. بر این اساس، مسائل مربوط به نمایندگی، پاسخگویی و توانمندسازی شهروندان را نمی توان فارغ از طبقات اجتماعی، اصناف، اقوام و جنس های موجود در جامعه شهری بررسی نمود و به همین دلیل مشارکت همگانی اهمیت دارد.

بعد نهادی: بعد نهادی حکمروایی حاکی از شکست سازو کارهای موجود برای ارائه خدمات یکسان (مساوی) به همه گروههای اجتماعی است. نهادهای مستقر در بخش خصوصی و عمومی به تدریج تغییر می کنند اما همچنان از طریق فشار، سلسله مراتب، تخریب، انحطاط و فساد، سعی در حفظ وضع موجود دارند. بسیاری از تحقیقات بر اصلاح نهادها تاکید دارد تا بر ایجاد آنها. هدف از اصلاحات نهادی، مدیریت اقتصادی اثربخش و کاهش فقر پایدار است. بسیاری از مطالعات بانک جهانی (۱۹۹۴) به بعد نهادی حکمروایی اشاره می کند. از دید بانک جهانی، بعد نهادی شامل اجزای زیر است: مدیریت بخش عمومی، چارچوب حقوقی، رویکردهای مشارکتی، مخارج نظامی، نهادها و حقوق بشر (جستارهای شهرسازی، ۱۳۸۶: ۷۴).

بعد فرهنگی: آمارتیا سن با انتقاد از ابعاد فنی و سیاسی، استدلال می کند که فقط پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اهداف توسعه نیستند. آزادی بیان، آزادی مشارکت و حق برخورداری از تشکیلات سیاسی نیز بخشی از وجوه مهمتر و معنادارتر زندگی انسانهاست. حکمروایی خوب نمی تواند در همه جوامع بنیادهای یکسانی داشته باشد، بلکه باید مبتنی بر فرهنگ متمایز محلی و تاریخ ویژه دولت و نهادهای آن باشد. دولت در خلا فعالیت نمی کند. بلکه در محیطی عمل می کند که مردم در آن باروها و ارزش های مشترکی دارند، برای برخی اهداف رقابت و برای برخی اهداف دیگر مشارکت می کنند و دیدگاههای متفاوتی درباره قدرت و نحوه فعالیت آن دارند. کیفیت حکمروایی از فرهنگ جامعه نشأت می گیرد. از این رو این کیفیت از جامعه ای به جامعه دیگر و از دوره ای به دوره دیگر متفاوت است. به نظر مارتین (۱۹۹۱) پیش نیاز ضروری برای حکمروایی خوب عبارت است از اعتقاد دسته جمعی کنشگران سیاسی و اجتماعی به ارزشهای اخلاقی مشترک.

مرکز اسکان بشر سازمان ملل، شاخص های حکمروایی شهری را در ۲۴ شهر مورد سنجش قرار داده و ۲۶ شاخص را در پنج دسته (مشارکت، تساوی، اثربخشی، پاسخگویی و امنیت) معرفی کرده است (جدول ۲).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جدول ۲: شاخص های حکمروایی شهری خوب براساس معیارهای سازمان ملل (۲۰۰۵)

امنیت	پاسخگویی	مشارکت	تساوی	اثر بخشی
۱-سیاستگذاری پیشگیری از جرایم	۱- انتشار حسابها، بودجه، قراردادهای و مناقصه ها	۱- انتخاب شورا	منشور شهروندی	۱- منابع عمده درآمدی
۲- خدمات پلیسی به ازای هر ۱۰۰۰۰۰ نفر	۲- حمایت از سطوح بالاتر دولت	۲- انتخاب شهردار	۲- درصد تعداد زنان در شورای شهر	۲- پیش بینی پذیری جابه جایی های بودجه محلی
۳- رسیدگی به اختلاف	۳- کدهای اجرا برای کارمندان رسمی	۳- شرکت رأی دهندگان	۳- سیاست های فقیرگرای قیمت گذاری آب	۳- سنجه های منتشر شده ارائه عملکرد
۴- اعتراض در مقابل سیاستهای مربوط به زنان	۴- تسهیلات برای شکایتهای شهروندان	۴- مجامع عمومی	۴- مشوق های مشاغل غیر رسمی	۴- بررسی های رضایت مصرف کنندگان
۵- سیاستگذاری درباره ایذر و HIV	۵- کمیسیون ضد فساد	۵- انجمن های مدنی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر		۵- بیانیه چشم انداز
	۶- اعلام در آمد و دارایی			
	۷- حسابرسی مستقل			

بر اساس منابع مختلف، در مجموع، شاخص های حکمروایی خوب شهری عبارتند از: «مشارکت»، «برابری»، «شفافیت»، «پاسخگویی»، «حاکمیت قانون»، «پاسخ دهی»، «وفاق گرایی»، «اثر بخشی و کارایی» و «بینش استراتژیک» (شکوهی و دیگران، ۱۳۹۳، حسینی، ۱۳۹۵: ۴۶).

۵- تجزیه و تحلیل

برای تحلیل همبستگی بین «هوشمندسازی شهری» و «حکمروایی مطلوب»، باید تحلیل رابطه هوشمندسازی با هر یک از ابعاد مختلف حکمروایی («مشارکت»، «برابری»، «شفافیت»، «پاسخگویی»، «حاکمیت قانون»، «پاسخ دهی»، «وفاق گرایی»، «اثر بخشی و کارایی» و «بینش استراتژیک») انجام گیرد.

بررسی همبستگی پیرسون^۱ در محیط SPSS نشان از وجود همبستگی بالای بین «هوشمندسازی شهری» و «مشارکت» دارد که طبق جدول شماره ۳ برابر با ۰.۸۱۴ می باشد.

جدول شماره ۳: همبستگی همبستگی بین «هوشمندسازی شهری» و «مشارکت»

		هوشمندسازی شهری	مشارکت
هوشمندسازی شهری	Pearson Correlation	1	.814**
	Sig. (1-tailed)		.000
	N	۱۰۰	۱۰۰
مشارکت	Pearson Correlation	.814**	1
	Sig. (1-tailed)	.000	
	N	۱۰۰	۱۰۰
**. Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).			

با توجه به آنچه از جدول شماره ۳ مشخص می شود ضریب همبستگی پیرسون ۰.۸۱۴ می باشد و از آنجایی که مقدار معیار تصمیم (sig) برابر با عدد ۰.۰۰۰ می باشد^۲ و کوچکتر از عدد ۰.۰۱ است پس نتیجه گرفته می شود که همبستگی بدست آمده معنی دار است. یعنی بین میزان «هوشمندسازی شهری» و «مشارکت» ارتباط معنی داری وجود دارد.

به همین نحو، رابطه بین «هوشمندسازی شهری» با سایر شاخصهای هشت (۸) گانه حکمروایی خوب شهری در محیط SPSS بدست آمده که بدین شرح می باشد که در جدول شماره ۴ آمده است:

^۱ Pearson Correlation

^۲ سطح معناداری یک درصد (۰.۰۱) دوازده ستاره** و برای سطح معناداری (۰.۰۵) یک ستاره* را نمایش می دهد

جدول شماره ۴: رابطه معنی داری و ضرایب همبستگی «هوشمندسازی شهری» با هر یک از شاخص های هشت گانه حکمراهی خوب شهری

متغیر مستقل پژوهش	شاخصهای حکمراهی خوب شهری	Pearson Correlation	Sig. (1-tailed) **. Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).
هوشمندسازی شهری	برابری	۰.۸۲۷	.000
هوشمندسازی شهری	شفافیت	۰.۹۱۱	.000
هوشمندسازی شهری	پاسخگویی	۰.۸۱۹	.000
هوشمندسازی شهری	حاکمیت قانون	۰.۷۲۶	.000
هوشمندسازی شهری	پاسخ دهی	۰.۹۴۲	.000
هوشمندسازی شهری	وفاق گرایی	۰.۸۶۵	.000
هوشمندسازی شهری	اثر بخشی و کارایی	۰.۹۰۴	.000
هوشمندسازی شهری	بینش استراتژیک	۰.۸۳۶	.000

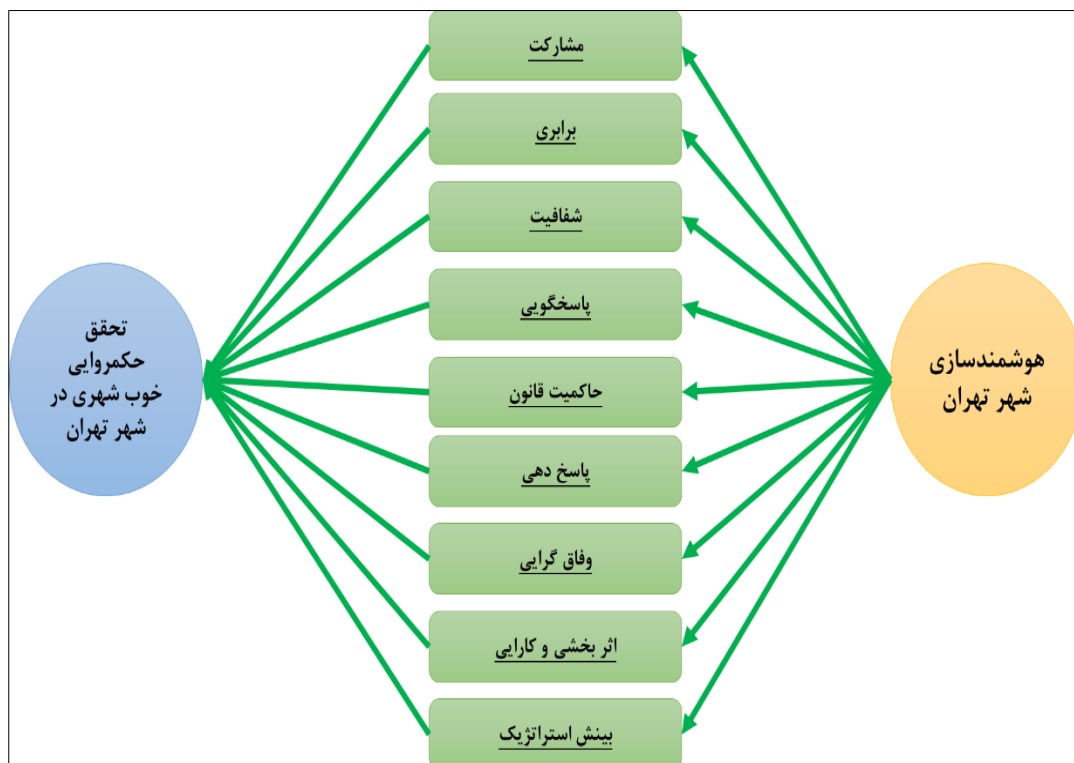
با توجه به جدول شماره ۴ ملاحظه می گردد که مقدار معیار تصمیم (sig) در همه روابط هشت گانه، برابر با عدد ۰.۰۰۰ می باشد و کوچکتر از عدد ۰.۰۱ است پس نتیجه گرفته می شود که همبستگی بدست آمده معنی دار است. یعنی بین میزان «هوشمندسازی شهری» و همه شاخص های هشت گانه «مشارکت»، ارتباط معنی داری وجود دارد.

۶- جمع بندی و نتیجه گیری

تغییرات بسیار سریع عصر تکنولوژی باعث شده تا ضرورت هماهنگ سازی میان این تغییرات و بهره مندی از مزایای تکنولوژیک بیش از پیش مشخص گردد. امروزه حکمرانی الکترونیک به عنوان ابزاری قدرتمند جهت تسریع و دسترسی سریع به حکمرانی خوب شهری مورد توجه قرار می گیرد. حکمرانی الکترونیک و استفاده بخش عمومی از فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی در راستای منحصر شدن بر عرضه خدمات، تشویق شهروندان به مشارکت بیشتر در تصمیم گیری و افزایش مولفه های پاسخگویی، شفافیت و اثر بخشی در دولت می داند. این پژوهش به بررسی مبانی نظری حکمرانی خوب، خصوصاً حکمرانی خوب شهری و شهر هوشمند پرداخته که حاصل استقرار و استفاده از ICT می باشد. باور پژوهشگر که در انتهای این پژوهش به یقین تبیل شد، آن بوده است که شهر هوشمند، به عنوان ابزاری قدرتمند جهت دسترسی به حکمرانی خوب شهری مورد توجه قرار گیرد و به بیانی، اگر نگوئیم تنها راه، دست کم، یکی از محدود و موثرترین راه های تحقق حکمرانی خوب شهری، کاربست شهر هوشمند است.

با انجام مطالعات اسنادی و در کنار آن، بررسی های میدانی در قالب پرسشنامه نخبگان و خبرگان و سپس تحلیل آن در محیط نرم افزاری SPSS روابط متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش مورد آموزن قرار گرفت که به شرح تصویر شماره ۱ می باشد:

تصویر شماره ۱: روابط متغیرهای پژوهش پس از آزمون آماری

لذا پیشنهاد می شود، برای دستیابی به حکمرانی مطلوب شهری به عنوان یکی از پایه ها و اصول توسعه پایدار شهری در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

تهران به عنوان الگوی شهرنشینی کشور، مدیریت شهری به سمت و سوی شهر هوشمند ریل گذاری نماید. لازم است شهر تهران دارای مؤلفه های هوشمند شود که شامل اقتصاد هوشمند، ترابری هوشمند، محیط زیست هوشمند (پایدار)، شهروندان هوشمند، سبک زندگی هوشمند و مدیریت اداری هوشمند است. البته واضح است که این حرکت، یک حرکت تدریجی، گام به گام، با برنامه و البته ضمن بسترسازی های لازم (قانونی، زیرساختی، حقوق و فرهنگی) خواهد بود.

مراجع

1. بصیرت، میثم، محمد مهدی عزیزی، اسفندیار زبردست و عباس احمد آخوندی (۱۳۹۱) «فرصتها و چالش های حکمروایی کلانشهری خوب در عصر جهانی شدن؛ مطالعه موردی تهران»، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی دوره 17 شماره 1 بهار
2. بصیرت، میثم، "مروری بر نظام اداره لندن" شهرداریها، شماره 75، ص 27
3. پاداش، حمید؛ جهانشاهی، بابک؛ صادقین، علی؛ (۱۳۸۶) مؤلفه ها و شاخص های حکمروایی شهری. بهار. شماره ۱۹ تا ۲۰
4. پوراحمد، احمد، صابر محمدپور و محمدحسین بوچانی (۱۳۸۹) بررسی مفهوم مشارکت شهروندان در امور شهر الکترونیکی. فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم شماره چهارم
5. نائری طوسی، اسماء، آجیلیان ممتاز، شیوا، (۱۳۹۲) بررسی شهر هوشمند به عنوان روشی نوین جهت حل مسائل شهری، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
6. حسینی، سید هادی (۱۳۹۵) تحلیل شاخ صهای حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران. مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات شهری. شماره بیستم. پاییز
7. رهنما، محمدرحیم، عباسزاده، غلامرضا (۱۳۸۷)، اصول، مبانی و مدل های سنجش فرم کالبدی شهر، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد
8. -سکاران، اوما (۱۳۸۸) روش های تحقیق در مدیریت"، ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی، تهران، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت برنامه ریزی
9. شاهپری، علی، (۱۳۸۳)، دولت الکترونیک، موسسه فرهنگی انتشاراتی مدیریت.
10. شکوهی، محمد اجزاء، محمد رحیم رهنما و نسرین گوهری قاسم پور (۱۳۹۳) مطالعه تطبیقی شاخص های حکمروایی خوب شهری در کلان شهر های ایران. ششمین کنفرانس ملی مدیریت و برنامه ریزی شهری با تأکید بر مولفه های شهر اسلامی. ۲۱ و ۲۲ آبان ۹۳
11. عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۴)، "دو فضایی شدن شهر: شهر مجازی ضرورت بنیادین برای کلان شهرها"، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۳۰۲، بهار و تابستان ۱۳۸۴. صص ۱۱۹-۱۲۵
12. عزیزی، محمدمهدی، محمد ابویی اردکان و نسرین نوری، «نقش قوانین و مقررات در تحقق مدیریت یکپارچه در مجموعه شهری تهران» (۱۳۹۰) آرمانشهر، شماره ۶، بهار و تابستان
13. لطیفی، غلامرضا (۱۳۸۷) مدیریت شهری. تهران: انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاریها
14. ملکی، سعید، لیلی صالح زاده، صفیه دامن باغ و فاطمه رزمگیر (۱۳۹۲). ارزیابی نقش شهرهای الکترونیک در مدیریت شهری پایدار. اولین همایش ملی جغرافیا شهرسازی و توسعه پایدار-تهران-اسفند ۹۲

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱۵. نوبری، نازک و محمد رحیمی، (۱۳۸۹) عنوان «حکمرانی خوب شهری یک ضرورت تردید ناپذیر»، گروه پژوهشی حکمرانی و

مدیریت شهری در مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران. دانش شهر شماره یازدهم، خردادماه

16. Odendaal, N., 2003, "Information and communication technology and local governance: under, standing the difference between cities in developed and emerging economies", *Computers, Environment and Urban Systems* 27/6: 585-607.

17. UN Habitat. (2009). *Planning Sustainable Cities, Global Report on Human Settlements*, London: United Nation Human Settlement Programme.